

Djelovanje frankapanskog vikara Senja viteza Nikole de Barnisa u Rijeci sredinom 15. stoljeća

Ličnosti i djelovanje nosilaca visokih funkcija u službi krčkih knezova Frankapana nisu dovoljno istražene. Jedan od razloga tome je i relativno mala količina sačuvanih izvora s njihovih posjeda u Vinodolu, Senju i Krku, a uz pomoć kojih se mogu provoditi takva istraživanja. Na obližnjem "Kvarnerskom imanju" grofova Walsee, a ondje osobito gradu Rijeci, djelovao je velik broj pojedinaca s frankapanskih posjeda. Prema zapisima riječkog notara i kancelara Antuna de Renna iz Modene frankapanski vikar Senja Nikola de Barnis doselio se u Rijeku sredinom 15. stoljeća. U ovom se radu prikazuje njegova poslovna aktivnost te se uspoređuje s djelovanjem istaknutih trgovaca u Dalmaciji.

Ključne riječi: Nikola de Barnis, obitelj de Barnis, Rijeka, trgovina, 15. stoljeće

Uvod

Vitez Nikola de Barnis (*generosus miles dominus Nicolaus de Barnis vicarius Segne*) dugi je niz godina kao vikar knezova Frankapana upravljao Senjom. Istovremeno se s obitelji nastanio u Rijeci gdje je pokrenuo trgovačke poslove. U knjizi riječkog notara i kancelara Antuna de Renna iz Modene sačuvane su vijesti o njegovim poslovima na širem području Jadranskog mora, a osobito na sjeveru Italije. Njegovo djelovanje na tom prostoru podudara se s onim drugih trgovaca koji posluju u gradu. Trgovina u gradu bila je predmetom istraživanja brojnih autora poput Ferde Gestrina, Pavla Blaznika i Janeza Šumrade koji su analizirali trgovinu koja se odvija u gradu u kontekstu širih aktivnosti trgovaca iz Kranjske.¹ Nije bilo detaljnih istraživanja aktivnosti pojedinih

1 Usp. npr. Giovanni Kobler, *Memorie per la storia della liburnica città di Fiume*, vol. 2, Rijeka, 1896, str. 27, 69-72, 107-123 i d; Alfredo Fest, *Il commercio di Fiume nel secolo XV*, Rijeka, 1900, str. 11-54, dobar pregled, nažalost bez navođenja bilješki i literature; Silvino Gigante, *Fiume nel quattrocento*, Rijeka, 1913, str. 101-112; Alfredo Fest, "Fiume nel secolo XV", *Bullettino della deputazione*

trgovaca u Rijeci. Ovim se radom nastoji prikazati poslove jednog stranog plemića te članova njegove uže obitelji u Rijeci sredinom 15. stoljeća. Nitko od pripadnika ove obitelji nije imenovan u knjizi kao profesionalni trgovac (*mercator*), ali sačuvane vijesti o njima uglavnom su vezane uz kreditno trgovanje. U takvoj vrsti poslovanja nisu bili usamljeni u gradu, budući da su na jednak način djelovali mnogi riječki vijećnici i suci. To izgleda nije bilo neuobičajeno, o čemu je pisala Sabine Florence Fabijanec u istraživanju profesije *mercator* u Zadru u 14. i 15. stoljeću. Ondje je viši sloj građana držao trgovinu do 14. stoljeća, a kasnije se sloj trgovaca postupno profesionalizirao.² Izgleda kako u Rijeci u prvoj polovini 15. stoljeća nije bilo domaćih profesionalnih trgovaca. Ovim se radom uz prikaz poslovanja, nastoji procijeniti Nikolino bogatstvo u usporedbi s istraženim poslovnim aktivnostima istaknutih pojedinaca (trgovaca) u Zadru i Splitu toga vremena.

Obitelj de Barnis u Rijeci

Proučavajući sačuvane izvore utvrdio sam kako se Nikola de Barnis u sačuvanim izvorima kao frankapanski vikar Senja spominje prvi put u travnju 1433.³ Bio je sin Franje de Barnisa iz San Severa,⁴ a vjerojatno je preminuo između veljače i kolovoza

fumana di storia patria 3 (1913), str. 60, 94, 96. itd. (prijevod izvornika: "Fiume a XV. Században", *Századok* 3-9 (1912), str. 169-191, 249-264, 329-344, 409-423, 489-504, 569-584, 649-661); Ferdo Hauptmann, *Rijeka. Od rimske Tarsatike do Hrvatsko-ugarske nagodbe*, Zagreb, 1951, str. 32-39; Isti, "Pregled povijesti Rijeke od Bachova apsolutizma", *Rijeka: Geografija – etnologija – ekonomija – saobraćaj – povijest – kultura. Zbornik* (ur. Jakša Ravlić), Zagreb, 1953, str. 205-207; Stjepan Antoljak, "Veze između Zadra i Rijeke u srednjem vijeku", *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci* 2 (1954), str. 6-17; Pavle Blaznik, "Trgovske zveze Škofje Loke z Reko v luči notarske knjige Antona de Renno de Mutina (1436-1461)", *Loški razgledi* 8 (1961), str. 75-82; Ferdo Gestrin, *Trgovina slovenskega zaledja s primorskimi mesti od 13. do konca 16. stoletja*, Ljubljana, 1965, str. 53-55, 82-87, 124-126, 183-187 i d; P. Blaznik, *Škofja Loka in loško gospostvo (973-1803)*, Škofja Loka, 1973, str. 93-94; Danilo Klen (ur), *Povijest Rijeke*, Rijeka, 1988, str. 84-87; Darinko Munić, "Venecijanci u Rijeci tisućčetristotih godina", *Sveti Vid* 3 (1998), str. 54-62; Janez Šumrada, "Trgovina Ljubljane s Rijekom sredinom XV. stoljeća prema notarskim zapisima Antuna de Renna de Mutine", *Sveti Vid* 10 (2005), str. 35-58.

2 Sabine Florence Fabijanec, "Pojava profesije *mercator* i podrijetlo trgovaca u Zadru u XIV. i početkom XV. stoljeća", *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti* 19 (2001), str. 104-105.

3 Hrvatski državni arhiv Zagreb, Pavlinski samostan sv. Jelena, f. 654, fasc. 1, br. 3; Magyar Országos Levéltár [Mađarski državni arhiv], Diplomataikai Levéltár [Diplomatički arhiv] 35.541 ima presliku isprave dostupnu na internet stranicama arhiva.

4 Đuro Šurmin, Hrvatski spomenici. Acta Croatica, *Monumenta historico-juridica slavorum meridionalium*, vol. 6, Zagreb 1898, dok. 80, str. 146; U knjizi Antuna de Renna navodi se ponekad umjesto San Severa, San Severino. U Italiji postoje najmanje tri istoimena naselja – San Severino u Kalabriji, San Severo u Apuliji i Sancto Severino u Markama (nedaleko grada Camerina). Vrijedi istaknuti kako se u dokumentima iz San Severa u Apuliji također pojavljuju oba naziva (Severo-Severino). Usp. Pasquale Corsi, *Le pergamene dell'archivio capitolare di San Severo (secoli XII-XV)*, Bari, 1974, str. XII-XIII. Zahvaljujem se dr. sc. Giovanniju D'Alessiju za pomoć u nabavci ove knjige; Jednom prilikom Niko-

1455.⁵ Nije moguće pouzdano utvrditi pod kojim je okolnostima došao u frankapansku službu. Ovo je istraživanje bilo otežano zbog malo sačuvane građe za Krk, Senj i Rijeku iz ovog vremena. Također je i u San Severu u Apuliji za period druge polovine 14. i prve polovine 15. stoljeća malo sačuvanih isprava. Prema procjeni Pasquale Corsia u tamošnjem kaptolskom arhivu ukupno ih je sačuvano četrnaest (od 1361. do 1388. tri i od 1409. do 1464. godine jedanaest). Uvidom u njihov sadržaj ne može se pronaći nijednog pripadnika obitelji de Barnis.⁶ Grb obitelji de Barnis donosi se u Trivulzianskom grbovniku (*Stemmario Trivulziano*) iz 15. stoljeća.⁷ No, nije moguće utvrditi pripada li istoimenoj obitelji nastanjenoj u Rijeci.

Nikola je bio oženjen za Margaretu iz neimenovane obitelji. Imali su barem petero djece, četiri sina – Ivana, Jurja, Franju i Šimuna te kćer Katarinu (usp. u prilogu 1. odoslovlje uže obitelji Nikole de Barnisa).⁸ Nikola je u jednom navratu 1452. godine naveden kao *ciuis dicte Terre Fluminis*.⁹ Nažalost, ne postoji pisani trag njegova primanja među riječke građane. U kasnijim navodima ga se tako ne navodi, a i pomalo je neobično da je do toga došlo nakon samo četiri godine boravka u gradu. Njegovi sinovi nisu navedeni kao riječki građani. U gradu su pripadnici obitelji dobili nadimak Vikarići, vjerojatno prema službi koju je Nikola niz godina obavljao za Frankapane. Osobito je taj nadimak učestao pri spominjanju njegova sina ser Ivana (*ser Iohannis Vicarich de Segna*) i supruge Margarete koju su zvali Vikarica (*Vicariça*).¹⁰

Nije moguće pouzdano utvrditi kada je Nikola de Barnis počeo djelovati u Rijeci. U lipnju 1448. boravio je u kući u vlasništvu bratovštine sv. Marije.¹¹ Zahvaljujući joj

la daje dvojici pouzdanika punomoć da ga zastupaju u Sancto Severinu u Camerinskoj dijecezi, usp. Mirko Zjačić, „Knjiga riječkog kancelara i notara Antuna de Renno de Mutina (1436-1461) I“ (dalje: De Renno 3), *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci* 3 (1955-1956), str. 279. Uslijed svega navedenog nije jasno je li podrijetlom iz Apulije ili Marki.

5 M. Zjačić, „Knjiga riječkog notara i kancelara Antuna de Renno de Mutina (1436-1461) III“ (dalje: De Renno 5), *Vjesnik Historijskog arhiva u Rijeci* 5 (1959), str. 266, 287, 298.

6 Corsi, *Le pergamene*, str. 71-104; Isti, „San Severo ed il suo territorio in epoca angioina“, *Atti del 2° Convegno sulla preistoria, protostoria e storia della Daunia (San Severo 28-30 novembre 1980)* (dalje: *Atti del Convegno*), San Severo, 1982, str. 273; Isti, „Silenzio, dispersione e occultamento: un itinerario da riscoprire per le fonti di San Severo nel Medioevo“, *Atti del 10° Convegno*, San Severo, 1989, str. 163.

7 U štitu razdijeljenom vodoravno, na crvenom dvije srebrne ljudske glave u šljemu otvorena vizira gledaju udesno, a na srebrnom polju jedna ljudska glava u crvenom šljemu otvorena vizira gleda udesno. Carlo Maspoli, *Stemmario Trivulziano*, Milano, 2000, str. 83. Zahvaljujem se dr. sc. Joe Močniku što mi je dobio presliku ovog grba.

8 Gigante, „Libri del Cancelliere. Volume Primo. Cancelliere Antonio di Francesco de Reno. Parte prima: MCCCCXXXVII-MCCCCXLIV“ (dalje: De Renno 1), *Monumenti di storia Fiumana* 2 (1912), str. 297; De Renno 3, str. 186; De Renno 5, str. 298 i 342.

9 Zjačić, „Knjiga riječkog kancelara i notara Antuna de Renno de Mutina (1436-1461) II.“ (dalje: De Renno 4), *Vjesnik Državnog arhiva u Rijeci* 4 (1957), str. 146.

10 De Renno 1, str. 419; Gigante, „Libri del Cancelliere“ (dalje: De Renno 2), *Fiume. Rivista semestrale della Società di studi fiumani in Fiume* 9 (I e II semestre 1931) (X/1932), str. 123; De Renno 4, str. 115; De Renno 5, str. 346.

11 De Renno 3, str. 197.

činjenici Aladar Fest je smatrao opravdanim zaključiti kako u to vrijeme treba smjestiti početak Barnisova poslovnog djelovanja u gradu.¹² Čini mi se kako taj podatak nije dovoljan za takav zaključak. Postoje i ranije, doduše rijetke, zabilješke u notarskoj knjizi o poslovima pripadnika ove obitelji u gradu. Mislim da nije zanemariv trenutak u kojem su se doselili. Naime, upravo za travanj 1448. postoje vijesti da su između knezova Frankapana nastale borbe zbog raspodjele posjeda.¹³ Gotovo je sigurno da je Nikola zbog toga nastojao osigurati svoju obitelj odlaskom iz Senja. Štoviše, tome zaključku doprinosi i činjenica da se 1449. Venecija posredno angažirala kako bi se dva neimenovana Nikolina sina oslobodila iz ruku Frankapana.¹⁴ Knez Ivan VII. je tada bio u dobrim odnosima s Venecijom, a bio je oženjen za Elizabetu Mauroceno, kći mletačkog plemića. Supruga kneza Nikole V. bila je Barbara Walsee. Stoga s velikom vjerojatnošću Nikola nije bio u zavadi s njima dvojicom, jer se tada ne bi mogao nastaniti u walseeovskoj Rijeci, a vlasti u Veneciji vjerojatno ne bi marile za njegove zatočene sinove. Ova dva kneza su ionako bili na istoj strani kada je došlo do sukoba u obitelji. Prema svemu sudeći de Barnis nije bio u sukobu ni s knezom Martinom.¹⁵ Izgleda kako je nakon diobe državnine između Frankapana, Nikola de Barnis ostao vikarom u Senju, barem u ime nekih knezova. Nisam uspio pronaći privatnu ispravu (u protokolima se obično navode imena frankapanskih potknežina ili vikara) zapisanu u Senju u periodu od njegova odlaska iz grada (1448) pa do smrti (1455). Ipak, u de Rennovoj notarskoj knjizi sporadično se za taj period on navodi kao vikar u Senju.¹⁶ Kako ovaj notar ima običaj navoditi da je neki pojedinac bivši vršitelj određene službe (uglavnom za mjesta u Istri i Kranjskoj) vjerojatno bi to učinio i u ovom slučaju, da je tako bilo.

Brodovlasnik Nikola de Barnis

Za svoje je poslove Nikola imao jedan vlastiti jedrenjak te druge manje brodice. Jedno je vrijeme zapovjednikom njegova jedrenjaka bio ser Dominik Bomba iz Medulina (*Dominicus Bomba*).¹⁷ Kasnije se kao njegov kormilar u izvorima navodi neki Alegreto iz Dubrovnika (*Alegreto*).¹⁸ Nažalost, nije moguće s potpunom sigurnošću utvrditi koje

12 Fest, "Fiume nel secolo XV", str. 60-61.

13 Šime Ljubić, Listine o odnošajih između južnoga slavenstva i Mletačke Republike (dalje: Listine), knjiga 9, *Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium* (dalje: *MSSHSM*), vol. 21, Zagreb, 1890, str. 268-269 i 273; Vjekoslav Klaić, *Krčki knezovi Frankapani, Knjiga prva. Od najstarijih vremena do gubitka otoka Krka (od god. 1118. do god. 1480)*, Zagreb, 1901, str. 233-234.

14 Listine 9, str. 301.

15 Usp. bilj. 33.

16 Npr. De Renno 3, str. 306 i 309 (1450); De Renno 4, str. 190 (1453).

17 De Renno 3, str. 215.

18 De Renno 4, str. 128.

je sve vrste brodova posjedovao.¹⁹ Pouzdano je bio u vlasništvu jedrenjaka tipa koka (*chocha*).²⁰ Iz činjenice da posjeduje veliki jedrenjak jasno je kako vodi i velike trgovačke poslove. Primjerice, u srpnju 1453. bio je optužen da namjerava sa svojim jedrenjakom i nekakvim teretom ići u sjeverozapadnu sredozemnu Afriku. Zbog toga se morao opravdati pred riječkim kapetanom, sucima i vijećem u prisutnosti nekolicine istaknutih stranih trgovaca nastanjenih u gradu.²¹ Komunalne vlasti su toliko dramatično primile takvu nedokazanu namjeru da su, odmah po saslušanju Nikole, javnim proglasom zabranili svakoj osobi nastanjenoj u gradu da plovi brodom u te krajeve i trguje. Onaj tko bi postupio suprotno toj odluci trebao je biti kažnjen smrću i gubitkom svih dobara.²² Nije isključeno da je odluka riječkih vlasti bile pod dojmom svibanjskog pada Carigrada u ruke Osmanlija.²³ No, na sjeverozapadu sredozemne Afrike na vlasti su od prije bile muslimanske dinastije Marinida (d. Maroko), Zayyanida i Hafsida (d. Alžir i Tunis). Europski trgovci ondje su poslovali usprkos političkim prilikama, a između ostalog privlačila ih je vuna visoke kvalitete od koje se proizvodilo tkaninu za bogatije naručioce.²⁴ No, izgleda da su sporadično trgovci iz Dalmacije znali odlaziti ondje prodavati oružje. Tako su neka dvojica trgovaca zbog toga u Veneciji tijekom ožujka 1453. u odsutnosti osuđena na zatvorsku kaznu i plaćanje globe od 4000 dukata.²⁵ U Rijeci su neki pojedinci nabavljali puške od trgovaca iz Kranjske.²⁶ Zbog toga ne bi bilo neobično, iako za

- 19 U jednom navratu Alegreto je dao Nikoli 24 dukata za trećinu udjela u marsilijani s pripadajućom opremom i potrepštinama. Je li taj brod Nikolino vlasništvo ili su se oni udružili u najmu drugog broda nije posve jasno. De Renno 4, str. 203; Fest, „Fiume nel secolo XV“, str. 75. smatra kako je raspolagao s mnogo brodova; Marsilijana je jedrenjak s dva ili tri jarbola nosivosti do 200 kola (40 tona) u 17. st, Petar Mardešić, „Marsilijana”, *Pomorska enciklopedija* (dalje: PE), sv. 4, Zagreb, 1978, str. 557; U Zadru je 1486. jedan jedrenjak te vrste težio 24 tone. Usp. Tomislav Raukar, *Zadar u XV. stoljeću. Ekonomski i društveni odnosi*, Zagreb, 1977, str. 259.
- 20 P. Mardešić, Stjepan Vekarić, „Koka”, PE, sv. 3, 1976, str. 628. ističu kako je riječ o jedrenjaku s tri jarbola nosivosti do 2000 barila (120 t); Radovan Vidović, *Pomorski rječnik*, Split, 1984, str. 217. s. v. *koka* donosi podatak o nosivosti od 1200 barila; Gino Luzzato, *Ekonomska povijest Italije. Prvi svezak. Stari i srednji vijek*, Zagreb, 1960, str. 269. piše kako im se nosivost kretala između 600 i 800 t.
- 21 De Renno 4, str. 172: ... *nos intelleximus quod vos chocham vestram dirigere intenditis Barbariam cum charico, prohibito a sacris canonibus, quod non solum nobis exossum est, sed cunctis Cristicolis, quam ob rem quamplura mala et damna pati possent illustres domini nostri ac etiam totus iste populus, ideo scire volumus a vobis an hoc sit uerum aut non...*
- 22 Isto, ... *quod nulla persona cuiusuis condicionis existat, habitans in dicta Terra Fluminis audeat uel presummat tranfretare siue nauigare ad partes Barbarie cum aliquo nauignio neque ad dictas partes transmittere aliquas res prohibitas a sacris canonibus, sub pena capitis, et perditionis omnium et singulorum suorum bonorum.*
- 23 Fest, *Il commercio*, str. 39-40. iznosi tu pretpostavku ističući kako je možda bila riječ i o trgovini robovima i oružjem; Gigante, *Fiume*, str. 112. isto preuzima.
- 24 Luzzato, *Ekonomska povijest*, str. 274-275; Roland Oliver, Anthony Atmore, *Medieval Africa, 1250-1800*, Cambridge – New York, 2001, str. 33, 45 i 55; Philip C. Naylor, *North Africa. A History from Antiquity to the Present*, Austin, 2009, str. 96-100.
- 25 Marko Šunjić, *Dalmacija u XV stoljeću*, Sarajevo, 1967, str. 238.
- 26 De Renno 1, str. 93 i 162. ...*ducatos uigintinouem boni auri pro ... tot schiopetos ferreos quot ascendano ad suprascriptam quantitatem pecunie ...* (1338, kupuje Adam Antonijev iz Ferma) te ... *libras centum et*

to nema dokaza, da se Nikola okušao u tom profitabilnom poslu. Nikola je vjerojatno brodove gradio te ih potom prodavao. Tako je Jakov Matejev iz Mazzorba (*Iacobus Matei de Maçorbo*) kupio od njega za 250 zlatnih dukata opremljen jedrenjak (uključivši sidra, oružje i drugu opremu). Od toga iznosa, 100 dukata se obvezao dati po dolasku u Marke, a ostatak tijekom godine dana.²⁷ Nikola je možda svojim brodom dopremao i manje vrijednu robu. Tako je sačuvana pritužba Franje Cicharelija iz Ortone (*Franciscus Cichareli*) iz ožujka 1452. kako Nikola suprotno dogovoru nije o svom trošku dopremio u luku u Ortoni 500 dasaka i 20 bačava, već je preko Grisana sina pokojnog suca Martina (*Grisanus condam iudicis Martini*) dopremio samo 200 dasaka u Pescaru.²⁸

Nekretnine i roba u vlasništvu Nikole de Barnisa

Uvid u dio Nikoline imovine može se dobiti iz zapisa sastavljenog nakon smrti, a gdje se navodi inventar njegovog skladišta u Rijeci. Ondje je bila pohranjena neodređena količina bačava maslinovog ulja i vina, ali i drvena građa za izgradnju broda.²⁹ U Rijeci je imao kuću u kojoj je nakon njegove smrti ostao živjeti sin Ivan. U toj je kući zacijelo ostalo mnogo vrijedne imovine. Naime, na zahtjev Nikolinih sinova Franje i Šimuna te zeta ser Franje Petrovog iz Fana (*Franciscus Petri*) koji je djelovao u ime svoje supruge Katarine, trebalo je svu imovinu u kući podijeliti između njih, na tri jednaka dijela. Može se pretpostaviti kako je vrijednost jedne trećine pokretnog imetka bila blizu vrijednosti čitave kuće, budući da sin Ivan, koji je ondje živio, nije trebao dobiti ništa od pokretnina.³⁰ Nažalost, nije moguće utvrditi što je taj pokretni imetak podrazumijevao. Kako je Nikola raspolagao raznolikom vrijednom robom poput finih tkanina, uključivši peče od brokata i damasta, može se pretpostaviti kako je nešto od toga došlo u ruke nasljednika.³¹ Izgleda da je imao vrijedan imetak i izvan Rijeke.³² Na-

solidos tresdecim praruorum pro ... bombardelas triginta tres ... (1440, isti kupac); De Renno 5, str. 339. ... *schlopetos quinquaginta ... pro precio ducatorum tresdecim boni auri* (1457. kupuje Petar Pavlov iz Ferma).

27 De Renno 3, str. 327-328; Fest, "Fiume nel secolo XV", str. 60.

28 De Renno 4, str. 122.

29 De Renno 5, str. 346-347; Fest, "Fiume nel secolo XV", str. 60-61.

30 De Renno 5, str. 342.

31 U ovom radu donijeti su primjeri kako je Nikola davao u zalog razne vrste sukna. Iako nije ostalo zapisa, izgleda da ih je kupovao u Italiji, možda od firentinskih trgovaca. Primjerice, u travnju 1453. kupio je od Massija Donatija iz Firence, stanovnika Ancone (*Massio Donati*), jednu peču od zelenog damasta vrijednu 100 dukata za koju je obećao isporučiti neodređenu količinu željeza. De Renno 4, str. 163; Vrijedi spomenuti kako je nakon njegove smrti supruga Margareta dala punomoć nekom Jurju Kontoviću (*Georgius Contouich*) da zaplijeni osam peča od firentinskog sukna u raznim bojama (*octo pecias panni florentini diuersorum colorum*). Ti su artikli pripadali njezinu suprugu, a nalazili su se u rukama Antuna Jakovljevog Marcelinija iz Ankone (*Antonij Iacobi Marcelini*). De Renno 5, str. 287.

32 O tome bogatstvu nije sačuvano gotovo nikakvih podataka. Primjerice on i istaknuti riječki sudac Ivan Misul bili su suvlasnici jednog dućana u Senju do 1441. godine. Tada je sučeva udovica namjeravala prodati svoj udio. De Renno 1, str. 286-287.

ime, njegova djeca Franjo, Šimun i Katarina dali su punomoć potknežinu Novigrada (d. Novi Vinodolski), Šimunu Saganjiću (*Simon Sagagnich*) da u njihovo ime provede zapljenu (i onda vjerojatno diobu) svih posjeda i dobara oca i majke u Senju i ostatku frankapanske državine.³³ Nažalost podaci o drugim Nikolinim nekretninama u gradu Rijeci i distriktu vrlo su oskudni. Primjerice, u lipnju 1447. sudac Tonsa, pokojnog Nikole dao je Nikoli de Barnisu zajam od 29 dukata, a zauzvrat je dobio u jamstvo jedan vrt na lokalitetu zvanom Luka (*Lucha*). Kako je spomenuti vrt koristio trgovac Adam Antunov iz Ferma (*Ade Antonii*) Tonsa ga je trebao otpraviti nakon čega je bio slobodan koristiti ga do Božića.³⁴

Zastupstva i poznanstva Nikole de Barnisa

Nikola de Barnis je uz pomoć sinova iz Rijeke upravljao svojim trgovačkim poslovima. Prema podacima u notarskoj knjizi najstariji sin Ivan najviše je radio s ocem. No, sačuvano je i nešto njegovih samostalnih ugovora. Izgleda kako je Nikolin sin Juraj najviše djelovao u daljem zaleđu. Naime, otac ga je u prosincu 1447. posebno ovlastio da djeluje kao njegov zastupnik u Ugarskoj i drugim zemljama.³⁵ Nažalost, nisu se sačuvali podaci o njegovim aktivnostima. No, Nikola je imao i druge zastupnike. Primjerice u listopadu 1449. imenovao je za svoje punomoćnike dvojac iz San Severina, Bartola de Tardolija (*Bartolomeus de Tardolis*), doktora kanonskog i rimskog prava (*utriusque iuris doctorem*) i ser Pavla Antunovog Liputija (*Paulus Antonii Liputii*) da ga zastupaju u San Severinu u Markama u svim pitanjima.³⁶ Kada su nastali sporovi (1447. i 1450) oko nekog novca s dvojicom Piranaca, ser Pretom pok. ser Henrika de Petrogna (*Preto condam ser Enrici de Petrogna*) i Petrobonom pok. Pelegrina (*Petrobono ser Pelegrini*) za zastupnika je imenovao istaknutog riječkog građanina, suca ser Jakova Mikolića (*Iacobus Micolich*) i koparskog građanina ser Lovru de Soardisa (*Laurentius de Soardis*).³⁷

33 De Renno 5, str. 342; U kolovozu 1441. sudac u Novigradu i službenik kneza Martina Frankapana bio je Stjepan Saganjić (vjerojatni srodnik Šimuna). Usp. De Renno 1, str. 241-242 i 247; Budući da je nakon diobe frankapanske državine 1449. Novi pripao knezu Martinu, nema sumnje kako su de Barnisi bili s njim u dobrim odnosima. U suprotnom ne bi izabrali kneževa službenika da vodi njihove poslove oko imovine. Ipak, treba istaknuti kako su prije diobe državine između knezova, braća Martin i Ivan VII. bili u sukobu. Usp. o diobi državine Vj. Klaić, *Krčki knezovi*, str. 234-235.

34 De Renno 3, str. 161; Ne mogu sa sigurnošću tvrditi gdje se taj vrt nalazio, ali smatram da postoje barem dvije mogućnosti. Najvjerojatnije je riječ o lokalitetu Lučice blizu Rječine, zapadnom dijelu grada Rijeke, danas na području Drenove. Druga mogućnost je da je riječ o lokalitetu Lûkovo, na staroj granici Škurinja i Plasa, također na zapadu grada. O tim lokalitetima usp. kartu i tekst u: Vanda Ekl, *Živa baština: studije i eseji*, Rijeka, 1994, str. 58, 78 i 127.

35 De Renno 3, str. 186. ... *suum uerum et legitimum procuratorem, actorem, factorem, et certum nuncium specialem ... tam in regno Ungarie quam alibi*.

36 Isto, str. 278-280.

37 Isto, str. 186 i 327; Mikolići su istaknuta obitelj onodobne Rijeke; Ser Preto je 1445. bio kancelar rapskog kneza Pavla Maripetra. De Renno 2, str. 9-10.

Bio je u dobrim odnosima sa ser Jakovom Testom iz Trogira (*Jacobus Testa*) kojeg je 1450. opunomoćio da umjesto njega bude krsnim kumom još nerođenog sina ili kćeri doktora Ivana de Sobote u Trogiru.³⁸ Potonja dvojica bili su istaknuti ljudi u svoje vrijeme. Ser Jakov zvan Testa, bio je trogirski plemić koji je podupirao vlast kralja Žigmunda Luksemburškog, a opirao se mletačkoj vlasti nad svojim gradom. Zbog toga je nakon pada grada 22. lipnja 1420. morao pobjeći da bi mu ubrzo mletačka vlast dopustila povratak.³⁹ Ostao je politički aktivan i u kasnijim godinama, a 1451. je njegov sin Nikola bio poslanikom bosanskog kralja Stjepana Tomaša u Veneciji.⁴⁰ Ivan de Sobota je također bio pripadnik jedne trogirске plemićke obitelji.⁴¹ Očigledno je Nikola poput svakog dobrog poslovnog čovjeka imao mrežu poznanstava utjecajnih ljudi na koje se mogao osloniti.

Poput svih dobrostojećih obitelji svoga vremena imali su i sluge. Sačuvana su imena samo trojice Nikolinih slugu – Mateja Ugrina (*Mateo Ungaro*) i Ivana, obojice iz Bužana te nekog Jurja.⁴²

Trgovački poslovi Nikole de Barnisa

Nikola de Barnis i njegovi sinovi trgovali su u poslovima svih vrijednosti i raznolikom robom. Posebno treba istaknuti trgovinu velikim količinama željeza i maslinova ulja.⁴³ U mnogo je slučajeva zapravo bila riječ o kreditnoj trgovini, pri čemu je kod poslova velikih vrijednosti isplata bila izvršena u više rata (u novcu ili robi).⁴⁴ Realizacije pojedinih faza tako ugovorenih poslova ostale su detaljno zabilježene u notarskoj knjizi. Ipak, ovim se radom mogu samo djelomično prikazati trgovačke aktivnosti Nikole de Barnisa i sinova. Naime, kako je Janez Šumrada primijetio, u notarskoj knjizi zabilježeni su samo oni poslovi koje se nije moglo „neposredno izvršiti“ na licu mjesta.⁴⁵ Zbog toga će

38 De Renno 3, str. 309-310.

39 Listine 8, *MSHSM* 21, 1886, str. 31 i 108-109; Vj. Klaić, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*, knjiga 3, Zagreb, 1988, str. 111-112; Nada Klaić, *Trogir u srednjem vijeku. Knjiga II. sv. 1. Javni život grada i njegovih ljudi*, Trogir, 1985, str. 364, 367 i 369; Mladen Andreis, *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805)*, Trogir, 2006, str. 69.

40 Listine 9, str. 101 i 377; Krunoslav Draganović et al., *Povijest hrvatskih zemalja Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do godine 1463. Knjiga prva*, Sarajevo, 1942, str. 519-520.

41 Čitava obitelj bila je nepoćudna mletačkim vlastima. Iz tog vremena poznata su braća ser Jakov i Šimun, dok je spomenuti Ivan vjerojatno sin Šimunov. Usp. npr. Šunjić, *Dalmacija*, str. 207; N. Klaić, *Trogir u srednjem vijeku*, str. 349 i 368; Andreis, *Trogirsko plemstvo*, str. 92 i 265.

42 De Renno 3, str. 194 i 199; De Renno 4, str. 190.

43 Fest, "Fiume nel secolo XV", str. 60.

44 O modelima kreditnog trgovanja usp. npr. Blaznik, "Trgovske zveze Škofje Loke", str. 79-80; Gestrin, *Trgovina slovenskega zaledja*, str. 122-134; Šumrada, "Trgovina Ljubljane s Rijekom", str. 52-54; Ignacij Voje, *Poslovna uspješnost trgovcev v srednjeveškem Dubrovniku*, Ljubljana, 2003, str. 42-88, a osobito str. 50; Tomislav Raukar, *Studije o Dalmaciji u srednjem vijeku*, Split, 2007, str. 277-281.

45 Šumrada, "Trgovina Ljubljane s Rijekom", str. 39 i 52.

zauvijek ostati tajnom količine i vrsta robe kojima su pojedinci iz ove obitelji trgovali, koliko poslova su dogovarali na godišnjoj razini te kakvu su dobit ostvarivali. Ipak, ako se promotre postojeći podaci može se zaključiti da je Nikola imao dovoljno sredstava za sklapanje velikih poslova.

U pogledu aktivnog posla u Rijeci prvi podatak vezan je uz željezo u zapisu iz 1448. godine. Tada se Nikola obvezao Bartolu Mateuciju iz Ferma (*Bartolomeus Matiucii*) čuvati veću količinu željeza od 116 poveza (*fassios*) istovarenu na riječkoj obali (vjerojatno je riječ o prostoru ispred južnih zidina grada) i u luci. Za tu je uslugu trebao dobiti 6 poveza željeza.⁴⁶ Opis drugih poslova koje je Nikola de Barnis sklapao s brojnim trgovcima donosi se kronološkim redoslijedom. Nije ih imalo smisla slagati prema drugom kriteriju, primjerice prema vrsti robe kojom se trguje, budući da je relativno malo podataka sačuvano za takvu podjelu. Uz njih, ondje gdje je to bilo moguće, priloženi su i izračuni vezani uz realizaciju etapa sklopljenih poslova. Iz izvora proizlazi kako je Nikola imao snažne poslovne veze u Kranjskoj. Tako je u siječnju 1449. sklopio ugovor s trgovcem i sucem Pavlom Lustalarom – Dolničarem (*Paulus Lustalar*) iz sela Dol kod Ljubljane o kupoprodaji ulja.⁴⁷ Nikola mu je trebao dati 33 milijarija ulja po cijeni od 35 dukata za milijarij (ukupno 1155 dukata). Uz to Pavao je trebao dobiti od Nikole dva milijarija i 400 libri smokava prema cijeni od 10 dukata za milijarij (ukupno 24 dukata). Spomenuta roba trebala je biti oslobođena od riječke daće. Pavao je zauzvrat trebao Nikoli za vrijednost ulja i smokava osigurati željezo i željezne prerađevine (*mercimoni-ales*) vrijednosti 13 dukata za milijarij do svetkovine sv. Martina (11. studenog), dakle gotovo da je imao godinu dana za izvršenje posla.⁴⁸ U svibnju 1449. Pavao Dolničar je dogovorio s Nikolom da mu za 637 dukata isporuči željezo i željezne prerađevine prema cijeni od 13 dukata po milijariju. Polovinu od toga obećao je isporučiti do dana rođenja Blažene Djevice Marije (8. rujna), a ostatak do sv. Martina. Od ukupne vrijednosti posla (1179 dukata) izgleda da je dio u iznosu od 542 dukata u međuvremenu bio isplaćen u dogovorenoj robi (1179-637). U tom slučaju bila bi riječ o popriličnoj količini željeza od barem 41 milijarija i 7 centenarija ($542/13=41,7$). Posao je barem dijelom izvršen jer je naknadno 9. rujna 1449. zapis bilješke o podmirivanju duga prekrizhen.⁴⁹ Dolničar se istoga dana obvezao isporučiti željezo i željezne prerađevine (po istoj cijeni

46 De Renno 3, str. 200; Koliko je jedan povez težio nije poznato. Npr. Ronald Edward Zupko, *Italian Weights and Measures from the Middle Ages to the Nineteenth Century*, Philadelphia, 1981, str. 112. s.v. *fascio* ističe kako je u sj. Italiji riječ o 100 libri; Računa se da je 100 libri = 1 centenarij. Kad bi se i prihvatio takav omjer ostaje problem utvrđivanja težine 1 libre (0,3013 ili 0,477 kg). Usp. o libri i centenariju, Zlatko Herkov, *Mjere Hrvatskog primorja s osobitim osvrtom na solne mjere i solnu trgovinu*, Rijeka, 1971, str. 64-67 i 75-85; Šumrada, "Trgovina Ljubljane s Rijekom", str. 42, bilj. 34, pretpostavlja kako je jedan povez težio 140 kg.

47 O Pavlu Lustalaru (Dolničar) usp. Šumrada, "Trgovina Ljubljane s Rijekom", str. 40 i dalje.

48 De Renno 3, str. 217; Fest, *Il commercio*, str. 72; Nije posve sigurno koliko iznosi 1 milijarij. Za venecijanski milijarij za ulje procjenjuje se da je težio između 577 i 591,5 kg, Herkov, *Mjere Hrvatskog primorja*, str. 40-41; usp. o tome kod Zupko, *Italian Weights*, str. 151-152. s.v. *migliaio*.

49 De Renno 3, str. 256-257. Prema navedenom omjeru riječ je željezu koje prelazi težinu od 23 tone; Šumrada, "Trgovina Ljubljane s Rijekom", str. 44. piše o 50 milijarija.

kao i ranije) u vrijednosti od 306 dukata odnosno 23 milijarija i 5 centenarija željeza (306/13), a ponovno do sv. Martina. Vjerojatno je, kao i ranije, razliku od 331 dukata u željezu već bio isporučio ($637-306=331$ dukata, $331/13=25$ milijarija i 5 centenarija željeza). Posao je naposljetku prema ugovorenom uspješno i okončan budući da je u notarskoj knjizi očuvan zapis o podmirivanju duga iz siječnja 1450.⁵⁰ Ferdo Gestrin i J. Šumrada su analizirajući cijene željeza u Rijeci između 1438. i 1459. godine utvrdili kako su se kretale između 11 i 14 dukata za milijarij. Prema njihovom istraživanju cijena željeza ovisila je o načinu nabave – bila je niža kada se kupovala za novac, a viša kada je dobivana protuvrijednost u maslinovom ulju. Ovaj se ugovor uklapa u takvu procjenu. Budući da je bila riječ o poslu čija vrijednost premašuje 1000 zlatnih dukata izgleda kako je Nikola de Barnis imao sredstva i pokriće za sklapanje poslova visoke vrijednosti s velikim trgovcima. Pavao Dolničar je bio jedan od većih stranih trgovaca u gradu. Kako je tada isporučio u Rijeku ogromne količine željeza, a to je činio i kasnije u dogovoru s drugim trgovcima, valja pretpostaviti da je imao velik broj teglećih životinja i slugu. Velike pošiljke željeza nisu bile rijetkost u Rijeci, što je do sada posebno detaljno istraženo na primjeru djelovanja ljubljanskih i loških trgovaca.⁵¹ Krajem veljače 1450. Nikola je trebao primiti od firentinskog trgovca ser Dominika pokojnog ser Jakova (*ser Dominico condam ser Iacobi*) 36 bačvi maslinova ulja uskladištenih u Rijeci te ih platiti s 42 milijarija željeza. Ako se uzme u obzir gornji izračun, nesumnjivo je bila riječ o željezu dobavljenom od Dolničara. Posrednik u poslu bio je Firentinac Grgur Formigioni (*Gregorio Formigioni*). Kako je spomenuta količina željeza bila zadržana u Ankoni nalogom tamošnjeg upravitelja Marki, Nikola je kao zalag ponudio 60 milijarija željeza iz skladišta nasljednika pokojnog riječkog suca Bačina. Izgleda kako se nije mogao nadati brzom rješenju problema s vlastima u Ankoni. Posao se morao ostvariti čim prije zbog nadolazećih vrućina u svibnju koje štete ulju.⁵² Nikola je vjerojatno dao veći zalag u željezu i zbog toga što je od studenog 1449. dugovao 150 dukata ser Dominiku. Dug je trebao vratiti u tri rate do Uskrsa 1450. (5. travnja), što znači da mu se rok približio na malo više od mjesec dana.⁵³ Nije jasno je li uspio dug vratiti na vrijeme, no kod jamstva u kasnijem poslu razlika je bila u 18 milijarija željeza, a njegova se cijena prema J. Šumradi tada kretala između 10 i 13 dukata za milijarij.⁵⁴ Sukladno tome pretpostavljena se prodajna cijena mogla kretati barem u rasponu od 180 do 234 dukata. Dominikova dobit se, u slučaju da je došlo do neisplate duga i preuzimanja zaloga, mogla kretati od oko 30 do 84 dukata odnosno, od oko 20% do čak 56%. Prema iznesenom de Barnis je vrlo agilno upravljao svojim poslovima. Unaprijed je imao kupca za željezo preuzeto od Dolničara te ga je unutar šest mjeseci prevezao u Ankonu, a nije ga mogla omesti ni

50 De Renno 3, str. 275.

51 Blaznik, "Trgovske zveze Škofje Loke", str. 78 i d.; Šumrada, "Trgovina Ljubljane s Rijekom", str. 43-45; Za širu sliku kretanja cijena usp. Gestrin, *Trgovina slovenskega zaledja*, str. 188.

52 De Renno 3, str. 306-307.

53 Isto, str. 289; Datum Uskrsa za 1450. preuzet iz uskrasnih tablica. Usp. Jakov Stipišić, *Pomoćne povijesne znanosti u teoriji i praksi*, Zagreb, 1991, str. 221.

54 Šumrada, "Trgovina Ljubljane s Rijekom", str. 43.

zapljena. U studenom 1450. Nikola je trebao osigurati Jakovu de Sommeru iz Ljubljane (*Iacobus de Sommer*) deset milijarija ulja po cijeni od 35 dukata za milijarij (ukupna vrijednost 350 dukata). Nikola je pristao dati dodatnih 100 dukata u gotovu novcu. Jakov je trebao Nikoli u Rijeku isporučiti volovske kože vrijednosti 50 dukata u sljedećih 20 dana od sklapanja pogodbe, a po cijeni od 85 dukata za centenarij. Ostatak razlike trebao mu je dati u kožama prema istoj cijeni te željezu po cijeni od 13 dukata za milijarij. Posao se trebao izvršiti u dva dijela zaključno do polovine korizme, tj. 5. travnja 1451. Istovremeno je Jakov novim ugovorom trebao od Nikole primiti 4 milijarija i 400 libri badema za što je obećao dati jednog konja i 8 milijarija željeza do Uskrsa što je prema bilješki o vraćanju duga i učinio.⁵⁵ Izgleda da je godinu dana kasnije došlo do spora oko ostvarivanja prvog ugovora, ali iz teksta nije jasno u čemu je bio problem.⁵⁶ U travnju 1451. riječki građanin Nikola s Krete trebao je dati Nikoli de Barnisu 16 dukata, 50 solida i dva tovara vina.⁵⁷ No, Nikola i sin Ivan de Barnis nisu bili posve pouzdani partneri. Tako je Pavao Dolničar trebao 1452. dobiti od Nikolina sina Ivana 200 dukata. Kada novac nije dobio, došao je osobno u Rijeku tražiti ga te mu je tada Nikolina supruga i Ivanova majka Margareta obećala izvršiti isplatu. No, dukate nije dobio ni nakon toga pa se žalio riječkim sucima.⁵⁸ Uz to imao je pravo tražiti da se naplata izvrši nad dobrima i kućom Nikole de Barnisa nakon što istekne 20 dana.⁵⁹ U notarskoj knjizi se ne može pronaći trag kako bi se utvrdilo kako je ova priča završila, ali slijedom kasnijih zapisa očigledno to nije oslabilo mogućnost obitelji za sklapanje velikih poslova. Zanimljiv je i slučaj Dubrovčanina ser Nikole Nikolinog koji je prevezio maslinovo ulje Nikole de Barnisa. To se ulje razlilo po brodu te je utvrđeno kako do toga nije došlo zbog lošeg skladištenja, već zbog propuštanja Barnisovih bačava.⁶⁰ U srpnju 1453. Nikola je uzeo zajam od ser Dominika de Fantonija iz Firence (*Dominico de Fantonis*) od 1411 dukata za željezo. U zalog mu je dao sve svoje sirijsko sukno (*pannos de sirico*), običnu svilu i brokat (*setta, tam laboratos cum auro quam non*).⁶¹ U još jednom navratu, godinu dana kasnije, zabilježeno je kako je Nikola od istog trgovca uzeo zajam od 501 dukata. U zalog je dao jedan mali kovčeg raznovrsnog finog sukna.⁶² Nije ostalo pisanog traga kako je novce vratio. Nestalnost i rizik posla trgovca prikazuje Nikolin protest pred riječkim kapetanom Andrijom od Jame (nedaleko Postojne) (*Andrea de Foramine*) u kolovozu 1453. protiv Franje Petrovog iz Fana (*Franciscus Petri*). Potonji je trebao preko svojih zastupnika i jamaca Akacija (*Acacius*) i Jurlina (*Iurlinus*) iz Kamni-

55 De Renno 3, str. 330; Šumrada, "Trgovina Ljubljane s Rijekom", str. 47 i 51; Pepelnica je bila 17. ožujka, a Uskrs 25. travnja 1451. Usp. Stipišić, *Pomoćne*, str. 241.

56 De Renno 4, str. 111-112.

57 Isto, str. 94.

58 Isto, str. 138-139.

59 Isto, str. 139.

60 Isto, str. 145; usp. Nevio Šetić, "Prilog proučavanju veza Dubrovnika sa sjevernojadranskim primorjem i Istrom u XV. i XVI. stoljeću", *Problemi sjevernog Jadrana* 5 (1985), str. 251.

61 De Renno, 4, str. 178.

62 Isto, str. 207.

ka (*Stain*) isporučiti 20 milijarija željeza. S druge strane Nikola je osigurao dogovore-nih 10 milijarija i 3 čabra (*čabros*) maslinovog ulja.⁶³ Izgleda da je zalog bio 200 dukata. Franjo je nakon toga odgovornost prebacio na svoje jamce.⁶⁴ Kao kuriozitet valja istaknuti kako je spomenuti Franjo Petrov bio bogati trgovac i prema kasnijim zapisima u notarskoj knjizi, Nikolin zet. Zoran pokazatelj da Nikola ima na raspolaganju vrijedne predmete (tkanine, odjevne predmete, posuđe) koje daje u zalog ili njima nadplaćuje dug može se pronaći u nizu zapisa. Tako je u srpnju 1454. trebao za kože u vrijednosti od 574 dukata Jurlinu Saidenlu iz Kamnika (*Saidenl*) dopremiti 10 milijarija ulja po cijeni 25 dukata za milijarij. Ostatak od 324 dukata trebao je isplatiti u gotovu novcu. Kao jamstvo Nikola je dao nekoliko peča od sirijskog sukna.⁶⁵ U novom ugovoru neki Gerhard iz Graza (*Erardo de Graç*), inače zastupnik Baltazara Schempergera (*Baldasaris Schemperger*), trebao je osigurati 550 dukata vrijedne kože za Nikolu de Barnisa 1454. godine. Nikola je osigurao 10 milijarija maslinova ulja po cijeni od 26 dukata za milijarij te mu je dao dvije peče od brokata? (*duas pecias panni sirici laborati cum*, dalje nije dopisano) uz preporuku da ih odnese i proda u Budim te tako namiri razliku.⁶⁶ Već u kolovozu Nikola de Barnis dao je riječkom sucu Nikoli Mikoliću 601 dukat za ser Dominika de Fantonija iz Firence. Zalog je bio jedan kovčeg pun sirijskog sukna.⁶⁷ U rujnu je dao riječkom sucu Jakovu Mikoliću, bratu Nikole Mikolića, 126 dukata i 27 soldina za željezo. U zalog je dao i četiri komada sirijskog sukna (*quatuor frustra videlicet caucios de panno sirico*).⁶⁸ Kada je u kolovozu 1454. dao tri srebrna kratera (*tribus crateris argenticis*) nekom Jakovu Malivaniću (*Iacobus Maliuanich*) dobio je u zalog veliko ograđeno zemljište.⁶⁹ Nikola je početkom 1455. dugovao ser Riçardu del Bene iz Firence (*Riçardo del Bene*) 130 dukata u željezu. Zalog su bila tri komada sirijskog sukna.⁷⁰ Tada se zadužio i kod Iurlina iz Kamnika za 136 dukata. Jamstvo je bilo nekoliko peča od sirijskog sukna.⁷¹ Ovo je ujedno i posljednji preostali zabilježeni podatak o poslovima Nikole de Barnisa u Rijeci. Iako predočeni podaci govore o dugovima pred kraj njegova života, zbog nedostatka vijesti u izvorima ne može se donijeti jasan zaključak. Ostaje samo otvoreno pitanje je li mu neki posao krenuo po zlu? Kako bilo, krajem godine je preminuo.

63 Za ovaj je period teško je govoriti o točnim količinama u metričkom sustavu. U Rijeci je u novom vijeku čabar težio oko 59 kg. usp. Herkov, *Mjere Hrvatskog primorja*, str. 43.

64 De Renno 4, str. 181.

65 Isto, str. 211.

66 Isto, str. 213; Fest, *Il commercio*, str. 30; Fest, "Fiume nel secolo XV", str. 60.

67 De Renno 4, str. 214; Fest, *Il commercio*, str. 30.

68 De Renno 4, str. 216.

69 Isto, str. 214.

70 De Renno 5, str. 260.

71 Isto, str. 266.

Trgovački poslovi Ivana de Barnisa

O aktivnostima Ivana de Barnisa postoji manji broj zapisa u de Rennovoj knjizi te se općenito može reći kako, kada se uspoređi poslove koje sklapa, njihova vrijednost ne prelazi 130 dukata. Pri tome je zbog malo podataka u nekim poslovima teško razlučiti jesu li bili sklopljeni samostalno ili u zastupanju njegova oca. Ne treba ga brkati s Ivanom Rosom iz San Severa (*Iohannes Rosa*) čiji se poslovi u notarskoj knjizi često navode.⁷²

Ivan de Barnis prvi se puta spominje u Rijeci u ožujku 1443. godine. Tada mu je riječki sudac Tonsa sin pokojnog ser Nikole trebao za maslinovo ulje vrijednosti 13 dukata nabaviti neodređenu količinu željeza do dana sv. Jurja (23. travnja).⁷³ Već u travnju dvojica trgovaca iz Ferma, ser Ivan Mateuci i Antun Luce (*Antonius Luce*) sklapaju sporazum o odšteti sa ser Ivanom de Barnisom oko tereta na brodu njegova oca Nikole. Dio broskog tereta sadržavao je tri bačve ulja i pet bačvica smokava koji su nestali u oluji na moru.⁷⁴ Početkom 1444. Ivan je imenovao za svog zastupnika ser Antuna Terencija pok. Šimuna iz Pesara (*Antonius de Terentii quondam Simonis de Terentiis*) u sporu sa ser Anđelinom Bonfiolom iz Firence (*Ançelino Bonfiolo*).⁷⁵ Spor je nastao uslijed nepoštovanja ugovora pa je valjalo utvrditi za koju je cijenu potonji prodao maslinovo ulje Ivanu te kojom količinom i kojom robom je ovaj uzvratilo.⁷⁶ Ivan je sa spomenutim Antunom sudjelovao u drugom poslu maslinovim uljem u svibnju 1444. Tada je sklopio posao s firentinskim trgovcem ser Ivanom Donijem (*Iohannes Doni*) kojeg je zastupao sugrađanin ser Bernard Peruzzi (*Bernardus Perucii*). Ivan de Barnis je raspolagao s petnaest milijarija ulja od kojih je jedanaest Bernard za ser Antuna Terencija trebao prevesti od otoka Suska (*Sansego*) prema Raši (*Arssia*) do kraja rujna.⁷⁷ Bilo je dogovoreno i da istim brodom preveze za ser Antuna četrdeset kola (*currus*) žita i podijeli dobit s Bernardom Peruzzijem.⁷⁸ Kako posao s uljem nije bio ostvaren u listopadu, ser Antun je tražio zapljenu imovine ser Ivana Donija i ser Bernarda Peruzzija.⁷⁹ Što se dalje događalo nije ostalo zabilježeno. Krajem 1445. Ivan de Barnis je za svog zastupnika u svim poslovima u gradu Rijeci imenovao nekog Jurja Bucijevog Jakova Cete iz Ortone (*Georgio Bucii Iacobi Cete*).⁸⁰ Unatoč tome, vjerojatno jer se obitelj de Barnis još

72 Isto, str. 324.

73 De Renno 1, str. 297-298.

74 De Renno 2, str. 123-124.

75 De Renno 1, str. 339-340.

76 De Renno 2, str. 130.

77 De Renno 1, str. 362-363; Vjerojatno je ser Bernard pripadao poznatoj firentinskoj obitelji. O njima usp. Edwin S. Hunt, *The medieval super-companies. A study of the Peruzzi Company of Florence*, Cambridge, 1994.

78 Isto, str. 363; Računa se da je omjer 1 currus = 201,6 kg, dakle u ovom slučaju žito je težilo oko 8 t. usp. Herkov, *Mjere Hrvatskog primorja*, str. 92.

79 De Renno 1, str. 402-404.

80 Isto, str. 419-420.

nije nastanila u gradu, vijesti o Ivanovim poslovima nema sljedećih šest godina. Godine 1451. Ivan de Barnis trebao je za nenavedenu količinu maslinova ulja dobiti od Marina Kvocijana iz Loža (*Marinus Quocianich*) 4 dukata i 4 libre.⁸¹ Početkom 1452. Ivan se žalio pred riječkim sucima kako nije dobio od Leonarda iz Kamnika 16 milijarija željeza za koje mu je dao 130 dukata.⁸² Potonji se bunio zbog istog pitanja u ožujku, tvrdeći da je dio ipak isporučio.⁸³ Poslovi obitelji de Barnis pokazuju i kako su partnerski ugovori mogli povrh zarade dovesti do sporova i gubitaka. Tako je početkom 1454. godine nastao spor između Ivana de Barnisa i Narda Berarducija de Vigiliis (*Nardus Berarduci*). Njih su dvojica zajednički unajmili brod za trgovinu. Nakon kraćeg vremena Nardo je od svog partnera zatražio 90 dukata odštete. Kako Ivan novac nije dao, u posao se umiješao njegov otac Nikola preko svog posrednika Alegreta sina pokojnog Marina iz Trogira. Nikola je smatrao kako je Nardo, protivno ugovoru o najmu broda, istovario mnogo trgovačke robe u senjskoj luci nanijevši mu na taj način veliku štetu i trošak. Zbog toga nije htio dati traženi novac.⁸⁴ Nedugo poslije, očigledno dobro promislivši, Nikola je preko svog zastupnika ser Dominika de Fantonija iz Firence isplatio traženih 90 dukata. Nardo je potom obećao prenijeti pozamašan teret od 41 milijarija maslinovog ulja u Rijeku i predati ih Ivanu de Barnisu.⁸⁵ Kakve je rizike nosio posao prijevoza i trgovine uljem može se saznati i iz zapisa s kraja 1454. godine. Naime, Ivan de Barnis i ser Galeacije Jakovljevi iz Ankone (*Galeacius Jacobi*) sklopili su trgovački ugovor. Galeacije je trebao otići s brodom u Fermo, ondje utovariti 25 bačava maslinovog ulja te ih zatim dopremiti u Rijeku. No, ulje je bilo izgubljeno u moru pred obalom Ferma uslijed čega su se partneri našli u velikom problemu. Izgleda kako su taj gubitak morali pokriti njihovi jamci trojica riječkih sudaca, braća ser Nikola i Jakov Mikolić te ser Matej pokojnog ser Donata (*Mateus condam ser Donati*) i neki Antun iz Ankone. Zbog toga su se Galeacije i Ivan obvezali vratiti im novac te ih tako obeštetiti.⁸⁶ U rujnu 1456. Ivan dobiva od Krševana Nikolinog Ivana iz Ferma (*Grisostomo Nicolai domini Vanni*) 52 dukata zajma uslijed čega zalaže 4 škrinje sirijskog sukna označenih pečatom Nikole de Barnisa.⁸⁷ Krševan mu je početkom 1457. dao rok od osam dana da otplati dug pod prijetnjom davanja sukna koje ima u zalogu na dražbu.⁸⁸ Naposljetku je sukno otkupio Ivanov brat, Šimun de Barnis, ali za 39 dukata.⁸⁹ Početkom 1457. neki Jakov Kusčić (*Iacobus Cusçich*) i Toma pokojnog Ivana iz Slunja (*Tomas condam Iohannis*) uzeli su od

81 De Renno 4, str. 115.

82 Isto, str. 116.

83 Isto, str. 125.

84 Isto, str. 197.

85 Isto, str. 201.

86 Isto, str. 222-223.

87 Isto, str. 323.

88 Isto, str. 329.

89 Isto, str. 337.

Ivana u zakup barku (vjerojatno braceru),⁹⁰ sa svom pripadajućom opremom. Na ime zakupa trebali su jednom mjesečno dopremiti jednu natovarenu barku drvene građe ili platiti tri male libre (oko 0,5 dukata).⁹¹ U veljači 1458. Ivan je morao obešteti Bartola Mateucija iz Ferma sa 60 dukata ili protuvrijednosti od tri bačve pročišćenog maslinovog ulja i 5 bačvica suhih smokava.⁹² Ovo je ujedno i posljednji podatak koji se o Ivanu može pronaći u notarskoj knjizi. Nisam uspio pronaći što se dalje s njim događalo jer su sačuvani izvori za riječku povijest izrazito oskudni.

Na kraju treba istaknuti kako nije ostalo mnogo vijesti o djelovanju Jurja, Franje i Šimuna de Barnisa. Primjerice Šimun je krajem 1457. godine dobio od sestrinog muža Franje pok. Petra iz Fana 25 dukata i 48 soldina. Šimun je za to jamčio svojim udjelom u bačvama vina i ulja te drvnoj građi za izgradnju broda, kao i ostaloj brodskoj opremi, pohranjenoj u skladištu pokojnog mu oca Nikole.⁹³

Nikola de Barnis i trgovci u gradovima Dalmacije

Na temelju podataka u notarskoj knjizi Antuna de Renna mogla se dobiti samo djelomična slika o djelovanju obitelji de Barnis u Rijeci sredinom 15. stoljeća. Kolikogod oskudni, ti podaci pokazuju kako je to bila jedna agilna strana plemićka obitelj posvećena trgovini (iako nisu bili profesionalni trgovci). Nikola de Barnis je zasigurno pripadao krugu imućnijih ljudi u gradu. On i sin Ivan, najviše su trgovali maslinovim uljem i željezom s trgovcima iz talijanskih gradova Ancone, Ferma, Fana i Firence te Kranjske. Izgleda da su prodavali i manje količine lokalnih poljoprivrednih proizvoda (npr. suhe smokve). Prema ostalim poslovima vidljivo je i kako su imali dobru mrežu poznanstava u nekim jadranskim gradovima. Uzevši u obzir velike vrijednosti poslova koje je ugovarao, Nikola je za riječke prilike imao velik imetak. S druge strane, njegov sin Ivan de Barnis ugovarao je poslove manje vrijednosti do najviše 130 dukata. Vrlo je vjerojatno da se Nikolino bogatstvo rasulo između njegovih nasljednika. Na prvi pogled može biti neobično što je Nikola u frankapanskoj službi u Senju, a trguje u Rijeci grofova Walsee. No, grad je geografski gledano bila najizbočenija jugoistočna luka u zemljama pod posrednom kontrolom Habsburgovaca te je zbog toga, kako je u historiografiji utvrđeno, pogodna za transport robe u i iz Kranjske, Koruške i Štajerske. Zbog toga je u 15. st. ondje djelovao velik broj stranih trgovaca privučen brojnim poslovnim mogućnostima. Senj, iako važna luka sjevernog Jadrana, nije bio alternativa. Dulji kopneni transport

90 Mardešić, „Bracera“, *PE*, sv. 1, 1972, str. 425. ističe kako je riječ o jedrenjaku s jednim jarbolom, nosivosti između 50 i 70 tona; Ipak, u ovom periodu i konkretnom slučaju je zasigurno bila riječ o brodu mnogo manje nosivosti. Vidović, *Pomorski rječnik*, str. 54-60. s. v. *bracera* donosi podatke o nosivosti broda od ranog novog vijeka do suvremenog doba od 5 do 20 tona.

91 De Renno 5, str. 329.

92 Isto, str. 354.

93 Isto, str. 346-347.

robe iz slovenskih zemalja prema Senju sigurno bi povećao troškove, a time i cijenu robe. Rijeka je u 15. st. tranzitno čvorište na Kvarneru kroz koje se prevozi strana roba (najviše maslinovo ulje i željezo). Pri tome je zbog prirodnih prepreka bila nešto više izolirana prema Gorskom kotaru i ostatku kopnenog dijela srednjovjekovne Hrvatske.⁹⁴ Prema svemu sudeći te okolnosti vješto je iskoristio Nikola de Barnis izabravši Rijeku, ne samo za utočište u bijegu od nekih knezova Frankapana, već i za središte svojih kratkotrajnih trgovačkih aktivnosti. Nažalost, malobrojni sačuvani riječki izvori ne rasvjetljavaju što se u drugoj polovini 15. stoljeća događalo s obitelji u gradu. Za dobivanje potpunije slike Nikoline poslove valja usporediti s onima istaknutih pojedinaca i obitelji u gradovima mletačke Dalmacije. Primjerice u Zadru, kao jednom od središta trgovine u Dalmaciji, djeluje velik broj domaćih i stranih trgovaca. Nikola nije mogao parirati kapitalu jedne obitelji poput zadarskih Venturina, već je bio po ekonomskoj snazi bliži iznosima novca kojim raspolažu pučani. No, Barnisi su tek bili novopridošlice u Rijeci, dok su Venturini u Zadru bili više od pola stoljeća. Oni su imali vremena da izgrade snažnu trgovačku aktivnost unatoč svim mletačkim ograničenjima nametnutim gradu.⁹⁵ Prema istraživanju Tomislava Raukara sredinom 15. stoljeća ser Petar Venturin je u jednoj koleganciji imao kapital od 1200 dukata, a njegov nećak ser Pasin 1050 dukata. Pretpostavljena dobit kretala se oko 5580 dukata. I njegovi unuci imali su velike kapitale i dobiti. Bogati pučani su prema istom istraživanju u zadarskim trgovačkim društvima prve polovine 15. st. raspolagali s kapitalom od 4018 libara (oko 670 dukata).⁹⁶ Ipak, treba imati na umu da za Rijeku još nisu izračunati podaci o kapitalu pojedinih obitelji i slojeva stanovništva. Zbog toga treba biti oprezan u donošenju konačnih sudova o imovinskom stanju de Barnisa u usporedbi s onim drugih trgovaca u Rijeci. Možda je sretnija usporedba Nikole de Barnisa sa splitskim građaninom ser Baptistom iz Gubbija u Umbriji. Prema istraživanju Tomislava Raukara vrijednosti Baptistinih sklopljenih trgovačkih poslova kretale su se između 500 i 1000 dukata. Djelomična sličnost s Nikolom odražava se u i posredničkom modelu poslovanja. Ser Baptista je uvezio robu iz Italije za lokalne potrebe, a izvezio poljoprivredne proizvode iz okolice grada i zaleđa te je zbog prirode svoga posla posjedovao jedrenjake.⁹⁷

Kada se djelovanje Nikole de Barnisa u Rijeci postavi u širi kontekst, primjerice s trgovcima u Zadru i Splitu, može se pretpostaviti da je usporediv sa srednje bogatim pojedincima na istočnoj obali Jadrana. Raspolagao je dovoljnim kapitalom za svoju

94 Hauptmann, *Rijeka*, str. 7-8; Munić, "Venecijanci", str. 50; Munić, "Od prapovijesti do kraja XVII. stoljeća", *Županija Primorsko-goranska. Povijesni pregled od najstarijih vremena do današnjih dana* (ur. Ljubomir Stefanović), Rijeka, 1996, str. 110-113.

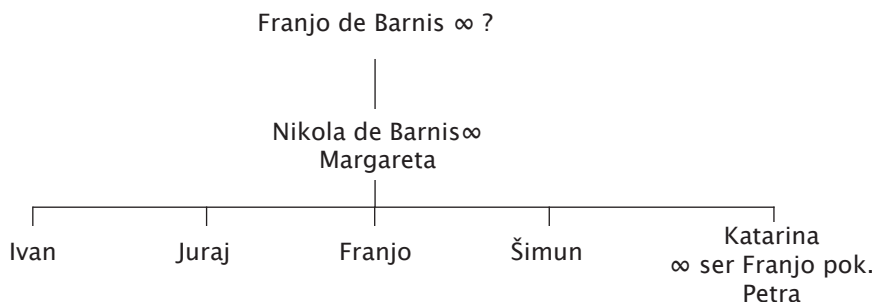
95 O mletačkoj politici prema trgovini u Zadru i Dalmaciji napisan je velik broj radova. Usp. npr. Maja Novak, *Autonomija dalmatinskih komuna pod Venecijom*, Zadar, 1965, str. 47-53; Šunjić, *Dalmacija*, str. 221-250; T. Raukar, Ivo Petricioli, Franjo Švelec, Šime Peričić, *Prošlost Zadra III, Zadar pod mletačkom upravom 1409-1797*, Zadar, 1987, str. 75-80.

96 Raukar, *Zadar u XV. stoljeću*, str. 265-267; Fabijanec, "Profesionalna djelatnost zadarskih trgovaca u XIV. i XV. stoljeću", str. 53-56.

97 Raukar, *Studije o Dalmaciji*, str. 288-292.

sredinu, bio je trgovački posrednik između dvije obale, dio svojih napora usmjerio je k trgovini profitabilnih proizvoda, posjedovao je brodove te je bio sposoban poduzeti rizične poslovne poteze. Pri tome ga nisu omela ni komunikacijska ograničenja koja je gradu nametnula priroda u vidu iznimno brdovitog i šumovitog zaleđa.

Prilog 1. Rodoslovlje uže obitelji Nikole de Barnisa

SUMMARY

The activities of the Frankapani vicar of Senj knight Nicola de Barnis in Rijeka in the middle of the 15th century

This paper is based on data from the notary and communal book of the Rijeka's public notary and chancellor Antonio de Renno from Modena. Its primary subject is reconstruction of the one part of life and work of counts Frankapani vicar of the city of Senj, knight Nicola de Barnis from San Severo and his family in the city of Rijeka in the middle of 15th century. Preserved private charters written in the Frankapani possessions of Krk, Senj and Vinodol in 15th century are relatively scarce. During the turbulent past all of medieval notary books from these possessions are lost. Because of that, there is little space to explore life and activities of officials of this magnate family, and in this case family de Barins. However, in 1448 on the nearby *Kvarner estate* of the counts Walsee, in the city of Rijeka, Nicola de Barnis and his family settled down. It seems that they fled from the conflicts regarding possessions, which at that time broke between the members of Frankapani family. Nicola probably had the support and confidence of counts John VII and Nicola V Frankapan. Namely, the wife of count John VII, Elizabeth Mauroceno belonged to the prominent Venetian noble family. In 1449 Venetian authorities were concerned for the release of the two sons of Nicola de Barnis from the custody of some members of the Frankapani family. He was also probably in the high confidence of the count Nicola V. Count's wife, Barbara Walsee, belonged to the family which was in the possession and governed Rijeka and its surroundings. If he had not their support, then he could not take refuge in the city and

the authorities in Venice would not care on the fate of his two sons. It seems that he was in good terms with count Martin, regardless personal count's conflict with the two aforementioned brothers, regarding division of the possessions of the family Frankapani. Nicola de Barnis lived in the city until his death in 1455. He and his wife Margaret had four sons and a daughter. In a new surroundings Nicola developed lively commercial activity which included some of the businesses of worth over 1000 golden ducats. Principal merchandise of his credit commerce was olive oil, iron and various sorts of precious cloth (brocade, Florentine cloth, damastus etc). He traded with the merchants from Italian cities of Fermo, Fano and Florence and Slovenian province of Carniola. His son John traded independently in businesses of smaller worth up to 130 ducats. They were one of many cities' agile foreign families dedicated to commercial activities. Nicola de Barnis was among the group of better situated individuals in the city, and it seems that he was eventually adopted as a citizen (*civis*). Nicola did not differ greatly from merchants in the Dalmatian cities of Zadar and Split. He was not as rich as some members of the prominent merchant noble families from Zadar, which invested capitals over 1000 ducats in businesses and had profits over 5000 ducats. His status is more similar to that of one citizen of the city of Split who made deals of worth between 500 and 1000 ducats. He was definitely an individual of good status, if one takes cities of East Adriatic coast in general consideration, and certainly among the richest of men in Rijeka. Nicola de Barnis had influential friends in the cities surrounding Adriatic Sea. He had enough capital, its own sailing ships and made businesses where he could profit.

Key words: Nicola de Barnis, de Barnis family, Rijeka, commerce, 15th century